

АБАТАР

Мая

АКАДЕМИЯ

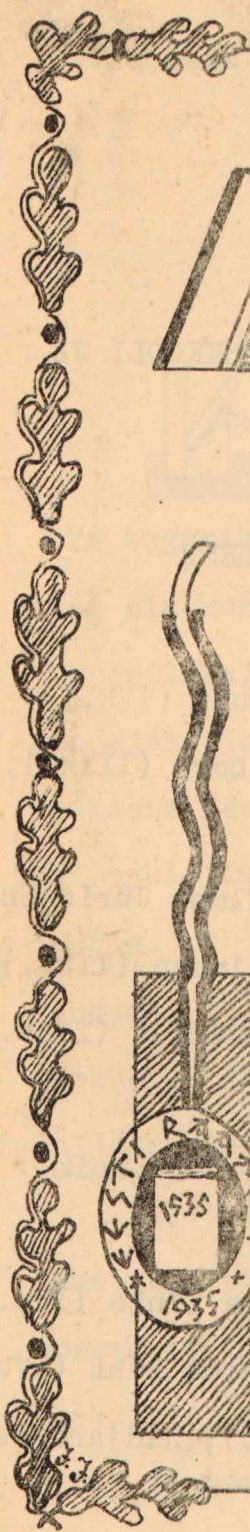
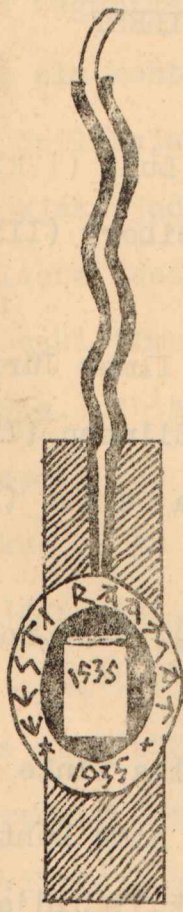
MAATAR

— Sisu —

Elli Kommandant (võ): Saateks.
 Ilmar Jürisson (võ): Vabar. 18. ap.
 Helga Piitse (nõb): Lumehelbed.
 Aruadi Jürgers (nõb): 18. juubel Vaides
 Leida Kruusmarc (võ): F. Kõõlas.
 Elsa Jekwest (võ): Kõõtis.
 Helmi Randla (nõb): Suveõhku.
 Linda Meire (võ): Holme ema
 KUJU.

VAASTAKÄIK.

Käesolevat numbrit on opalograafitud 100 eksempl.

VÄLJAANDJA: J.M. PAIDE ÜHISGÜMNAASIUMI, KESKKOOLI JA
KAUBANDUSKOOLI KEELE- JA KIRJANDUSRING.

Õp. T. KALJO (peatoim), õp. A. ROOSILEHT
(kunstiline nõuandja).

ILUSTUSED: Ilmar Jürisson (V g.), Aime Luht (IVk.),
Karin Nee (IIIk.), Salme Preiberg (IIIk.),
Helve Roosileht (IIIk.).

KAAS: Valdek Kangur (IIkb.). PALGELEHT: Ilmar Jürisson (Vg.)

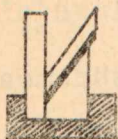
MASINAKIRI: Ellen Mitt (IIkb.), Salme Siimsen (IIkb.),
Helga Blitse (IIkb.), Lydia Oetius (IIkb.)

TOIMETUS.

Tegevtoimetaja: ENDEL GRAUEN (IVg.), vast.toim.:
ELLI KOMMENDANT (Vg.).

Liikmed: Ilmar Jürisson (Vg.), sekret., Ella Linke (IVg.),
korr., Juta Kresner (IIIk.), laekur, Aime Luht (IVk.),
Robert Volk (IIIk.), Ernst Vahi (IIk.), Ridjard See-
man (Ik.), Helga Blitse (IIkb.).

Saateks.

Idiselt on tunnustatud isetegevus arenda-
vaks teguriks koolinoortes, sest isetegevusel on piiras-
tise elu kohta suur tähtsus. Ühe isetegevusala moodus-
tab õpilasajakirja toimetamine. Paljudel koolidel on
oma ajakirjad, millised on ühtlasi hujukaiks näiteiks
õpilaste isetegevustöö tulemusist. Varemgi ajal on
Paideski ilmunud õpilasajakiri „Ajatar“ 4 aastat (1925.-
1929.a.), ühtekokku 12 numbrit. Olgugi et „Ajatar“ pole
vahepeal ilmunud, tahavad praegused Paide ühisgümnaasiumi,
keskkooli ja kaubanduskooli õpilased jätkata „Ajatari“
väljaandmist.

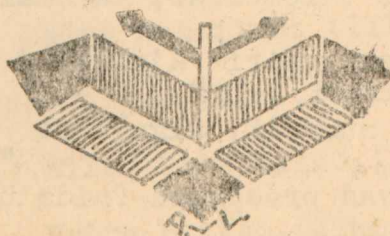
„Ajatar“ on mainitud õpilaspere ühiseks häälekan-
d-
jaks ning püüab seepärast avaldada nii vanemate kui ka
nooremate klasside õpilaste töid, mis mingil põhjusel
pälviksid lugejaskonna tähelepanu. Et meie õpilasaja-
kiri „Ajatar“ suudaks pakkuda midagi meile enestele

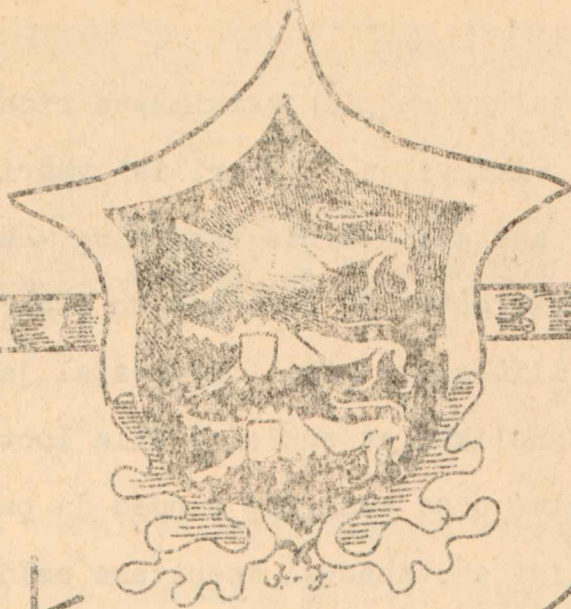
kui ka teistele ning seega tähta võimalikult neid
lootusi, mis temale asetatud, selleks on vaja kõigi
õpilaste huvi asja vastu ja rohkem kaastööd.

Käesolevat aastakäiku alates tervitame lugupee-
tud praegusi ja tulevasi kaastöölisi ja lugejaid.
Toimetus loodab, et õpilased võtavad oma südameasjaks
kanda hoolt "Ajatari" huvitavuse ja sisurohkuse eest.

20. veebr. 38.

Toimetus.

LABARIIGI

18. AASTAPÄEVAKS.

Pühitseme oma vabaduse 18. aastapäeva.
Sübelipäev — ajal, millal kauges lõunas
relvad külvavad halastamatult surma, mil-
lal sõjapiir ühvardub nihkuda ikka lige-
male ja ligemale Euroopa mandrile.

Kaheksateistkümnendaastane progress,
majanduslik ja kultuuriline, tiivastatud
lunastatud iseseisvusest, on neid toonud
sila, kus oleme praegu.

Meie ajalugu on pikk kärsimuste rida --meilt on anastatud maisi rikkusi ja kultuurilisi väärisarvu --kuid meie rahvale jäi aastasadu alles tema hing -- usu, lootuse ja armastusega. Usk, lootus ja armastus on olnud meie ainseks sõbraks ja liitlasiks pikal orjuseajal ja suuris heitluis. Oleme õnnelikud, et suutsime olla lootuselapsed. Lootustesse peitsime omad kaunimad tunded ja paleused.

Vabariigi aastapäeval meenutame neid hüvesid, mida on loonud meile omariiklaks selle lühikese aja kestel. Vaid omariiklus võimaldab rahvuskultuuri ja rahva iga üksiku liikme harmoonilist arengut. Usk, lootus ja armastus on meid saatnud süngel ja heigel päivil. Nende kolme sõbraga algame ka iseseisvuse 19. aastat.

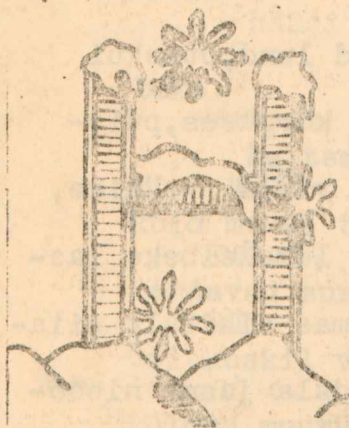
Usu, lootuse ja armastusega oma isamaa ja iseseisvuse eest !

Ilmar Jürisson.

Lumehelbed

J.P.

Huudus. Pargi keeruka korrapärasusega istutatud puud ja põõsad, n'ii et nende asukohad näisid peaaegu juhuslikkudena, peegeldusid laternate ja vastasmaja arvurikaste akende tuledest valgustatud lumel selgemalt, detailsemate kontuuridega, kui ise paistsid mustavas ööõhus.

Kahele poole liivaga üleriputatud aalleid olid kühveldatud kõrged lumevallid, millede vahel teed, praegu tumedate sirgete paeltena sinavast lumest eraldu-des, kauguses näiliselt kitsenedes, meenutasid ristlevaid kanaleid.

Ilm oli pilvine; vaadates üles võis näha vaid ühtlast põhjatut tumedust. Hakkas sadama laia lund.

Tõusev tuul pikendas lumerütsakate teed, need, kihutades metsiku kiirusega, langesid längus, ristle-

(vaid kanaleid. - Ilm oli pilvine; vaadates üles võis näha vaid ühtlast põhjatut tumedust. Hakkas sadama laia lund. - Tõusev tuul pikendas lumeräitsakate teed, need kihutades metsiku kiirusega, langesid langes, ristlesid ja hüplesid õhus.

Hämaruses ja tuisus horisont tõmbus koomale. Üha ohtramalt ja ohtramalt raputasid pilved lund, otsekui oleks keegi seal ülal, alt nähtamatuses kõrguses, puis- tanud miljonidist kottidest laia valget villi. - Väike, peene konstruktsiooniga tähte meenutav lundehelbeke las- kus pilvist, lutas taulel end kanda, tormas sihitult siia- sinna, lõpuks, tundes väsimust, laskus madala jäsmi nippõõ- sa kangestunud oksale.

"Mis koht see on?" küsis ta uudishimulikult oma lähimalt kaaslaselt. - See on linna serval asuva haig- la aed. Täna saatust, et ^{hõlmed} siia on kukkunud kuhugi vabriku pühatusuurde tähtsasse koosse, või paremal juhul Mülmale tänavakivile, kust peagi oleksid sattunud auto- natta alla või kuhugi mujale. - Võib-olla igatses leba- dra kuskil sinavate metsadega ja küladega palistatud laial legendikui, mis selgeil öil näib tähtede teemandises val- guses nii kummaliselt piirituna. Seal ^{oleks lemine} oleks võib tun- duda vabana, suurepärasena, aga lõpuks usn, hakkab seal igav.

Harva segab lagendiku rahu mõni üksik metsloom, tip-
pides lumme jälgi, või möödub üksik suusataja. Meie
pääeguses asukohas näeb rohkem inimest, saab õppida
tundma nende kannatusi ja rõõme."

"Kõigi mulle midagi inimestest!" hüüdis lumehel-
beka.

"Ma tean, et nende elu kestab kauem kui meie elu,
kuid ma ei tahaks kuidagi olla inimene. Enamikus nad
kardavad surma. Sina rändad veepiisana määratus meres
või kuskil vulisevas ojas, anrad õhku, tõused kõrgele,
kõlmud, muutud jääteraks ja laskud oma raskuse tõttu
jälle alla ja inimesed ütlevad: Sajab rahet."

Uuesti sulades sa imbud maasse, poed puu juurtes.
se, aurad läbi lehtede õhku, lased end tuulest kanda
põhja poole, kus liugled maale lumeräistsakana. See juu-
res ei kaota sa kunagi teadvust. Sulle pakub isegi lõ-
bu muuta oma kuju, sõnuta mulle. Ent inimesed ei tea,
kas maise elu lõppedes nad elavad veel mingil moel
edasi või kõdunevad jäädavalt hauas, nende küngaste
all, mida me talvel katame. Sellepärast, tolle teadma-
tuse pärast, nad kardavad surma."

„Ma olen noor, olen nii vähe kuulnud, veel vähem mõtelnud surmast. Tahaksin elada kaua!“ tähendas väikesem lühelbeke.

„Meie ei tea midagi ette,“ selistas vanem. Inimeste elu on palju keerukam, täis kannatusi, muresid, rõõme ja õilsaid elusvaldusi, ja ka alatust. Ometi nemadki teavad vähe kindlat: ennustada tuleviku suhtes.“

„Tahan õppida tundma elu igakülgselt, näha head ja halba. Arata minä hommikul vara, niipea kui möödub esimene inimene,“ soovis noorem lühelbeke.

„Vaata, seal tulebki kolm inimest. Kaks neist on sanitarid. Sageli kantakse siit raamil mööda haigeid, viiakse ülealt majast teise. Praeguse haigus on vist väga raske. Arvatavasti läheb ta veel õhtul lõikusele.“

„Mind ei kohuta hukkumine, loodan elada veel kaua. Nüüd näen varsti kedagi, kes kardab surma, arvatavasti ma ei mõista teda...“ Jäudmata lõpetada lauset lühelbeke karjatas nõrgalt. Üks raamikandvaist mehist riivas jasmiinipõõsast ning lühel-

Loke ühes kaaslasega kukkus vaipadesse mähitud noore
poisi kaunale põsele.

"Nüüd saabub lõpp. Seda ma ei osanud aimatagi,"
hädaldas noorem helbeke. "Imbume mõlemad haige õhetavas-
se nahasse. Ma ei suuda kujutella, mis ootab meid seal.
Usun, et eales ei saa minust enam lumehelbekest."

"Ära hädalda," sõnas vanem, "See ei paranda midagi.
Tuleb oodata, võib-olla leidub veel mingisugune pääse-
tee, ja kui ei, peame alistuma."

"Milleks sündisin, kui pean hävinema nii noorelt?"
kaebas väiksem.

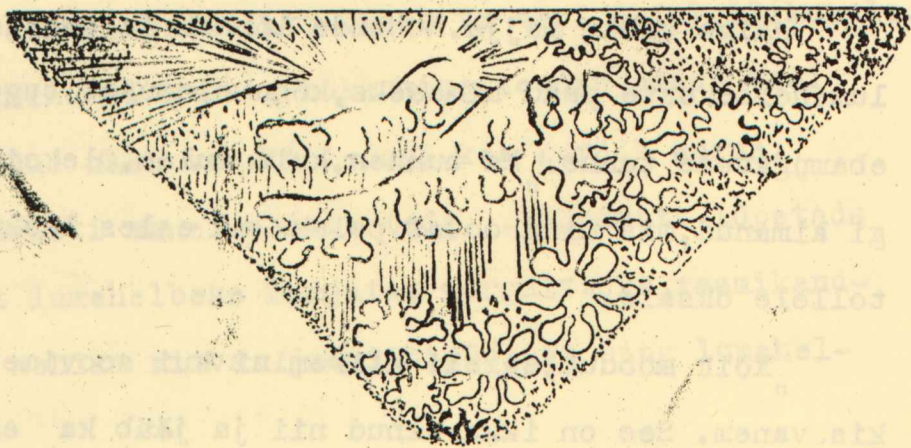
"Kes-teab kas pääseb see poisski, kelle näol la-
mad. Ka tema võib küsida samuti. Vastust aga ei leidu
ajus, ei kuskil."

Haige kanti majja. Rohtude lõhnad ja soojus muutsid
lumehelbekeste pead uimaseks, kogu olemuses tugevnes
ebamugavuse tunne. Ma tunnen, kuis sulan, Ojleksin veidi-
gi aimanud, mis mind ootab, poleks ma eales laskunud
tollele oksale."

"Kõik möödub, sageli kiiremini kui soovime," rää-
kis vanem. "See on ikka olnud nii ja jääb ka edas-
"

pidi. Ei maksa kurta paratamatuse üle. Õppisin seda inimesilt, vaadates, kuidas kangelaslikult kannab üks oma risti, kuna teine hädaldab väiksemate valude juures. Lebasin samal põõsal mitu päeva, õppisin mõndagi tolle aja kestes, tahtsin seda õpetada sullegi. Tahtsin tõestada, et ei maksa kurta... "Lumehelbeke aga ei kuulnud enam oma kaaslase sõnu. Ta oli muutunud õige tillukeseks, ka vahe, tundes end väga halvasti. langes väsinult ta kõrvale ja suikus jääkavalt.

Helga Blitse.

RA-juubel Paldes.

Eesti raamat sai tänavu septembrikuus 400-aastaseks. Selle tähtsa juubeli puhul on terve aasta kuulutatud raamatuaastaks. Sel aastal pühendatakse raamatule erilist tähelepanu ja tehakse erilise intensiivsusega propagandat raamatu suurema leviku heaks. Eesti raamat on läbinud 400-aastase tõusu-tee, mille lõppsaavutusena võime tänapäeval lugeda eesti kirjanduse tunnustatud suurteoseid.

Raamatuaasta, lühendatult RA, avas härra Riigivanem oma kõnega, mille ta pidas 23. veebruaril 1935.

Paldes oli RA-juubel 6. septembril. Septembri alul leidis aset ka raamatunäitus, mis kestis neli päeva. RA-juubelipidustuste peapäeval, pühapäeval, oli linn lipuehtes. Pääle lõunat oli aktus Paldes Rahvamajas. Aktusele kõnelema oli kutsutud kirjanik Oengo. Ta andis ülevaate eestlasele raamatu

arengust neljasaja aasta kestel.

Besti raamat sündis alasaksa-eestikeelse kate-
kismusena. Ka järgnevad, kaheksaja aasta kestel ilmunud
trükkteosed, olid samuti kõik võimaliku sisuga. Hari-
punkti saavutab kirikukirjandus 1759. aastal piibli il-
munisega. Siis ilmuvad esimesed trükitud ilmalikud ju-
tud, need arenedes saavutavad haripunkti tänapäeval.

Hea raamat arendab meie vaimumaaailma paremini
kui ükski teine jõud. Nagu teaduslikust kirjandusest
õpime mitmesuguseid teadusi ja tarkusi, nii õpime heast
ilukirjanduslikust raamatustki elutarkust, mida praegu-
sel ajal on eriti tarvis. Tuleb aga toonitada, et ainult
hea raamat seda teeb, s. t. meid arendab ja õpetab, kuna
halb raamat koguni vastandlikult mõju avaldab. Halb raa-
mat rikub meid samuti rohkem, kui seda võiks vahest ar-
vata. Kui hea raamat meie tundeid arendab ja meie vaimu-
maailma avardab, siis halb raamat nüristab meie tundeid
ja meie võime ta abil areneda ainult halvemaks, kui me
juba oleme. Eriti tähtis on, et hea ja eakohane

kirjandus: oleks noorseo poelt loetav. Ent ka eriti halba mõju võib halb kirjandus avaldada kasvavalle noorsele, kellel endal veel küllaldaselt kindlaid arvamisi ega tõekspidamisi ei ole. Neid saavutab ta alles suurelt osalt kirjanduse kaudu, mis siis tingimata ta eale vastav peaks olema.

Tänapäeval arvestatakse ja otsustatakse rahvaste kultuuritaseme üle tihti selle järele, kui palju loeb ja oskab see rahvas kirjandust. Kesk-Euroopa kõrget kultuuri võime palju kergemini mõista, teades, kui laialiselt on raamat seal levinud. Mida madalam on mõne rahva kultuur, seda vähem loetakse seal kirjandust ja ümberpöörduvalt. Eesti kultuuri arenemist on takistanud eesti rahva anastajad, kellele omulikul kasuks ei olnud meie kultuur. Tänapäeval ei takista meid keegi, seda suurema ännuga peaksime õppima kõigeparemat eluõpetajalt- raamatult.

Selgitamiseks eesti raamatu levikut, esitame arvulise ülevaate eesti raamatu kohta. Kahesaja aasta kestel trükiti ainult mõni raamat, järgneval sajandil

dil juba hakkas rahva haridusliku tasemega tõusma ka trükktoodete arv. Haripunkti saavutab tõus XX sajandi algul. Siis tekivad ka esimesed avalikud raamatukogud, millede arv tõuseb aasta-aastalt. Igal kodanikul peaks olema oma isiklik raamatukogu. See kogeks ainult omaniku lermikteostist, mida ei loeta ainult üks kord, vaid mida ikka ja jälle tahetakse lugeda. Inimesed peaksid rohkem oma sissetulekust kulutama raamatuile, selle asemel et seda mitmesugusele tühisele asjule raisata.

Raamatu arenemiskäiku näitas meile ka raamatunäitus. Seal oli võimalus näha esimest eestikeelset raamatut (ehkki pildistatult) ja viimase aja köite- ja raamatukunsti saavutusi. Ka oli seal näha tänapäeva ajalehe sünd.

Ka koolis korraldati raamatuaktus, mille järelle koolitunde enam ei olnud. Aktusel toonitati sedasama, millest juba eespool oli juttu. Peale selle kantati ette segakoori laule ning õpilasilt deklamatsioon. Teatud uudust ja elevust tekitas ka raamatu aastamärkide müük, mille sissetulek läks kooli raamatukogu heaks.

Friedebert Tuglase 50. sünnipäeva puhul.

2. märtsil k.a. pühitseb Noor-Eesti tähtsaim novellist Friedebert Tuglas oma 50. sünnipäeva. On küllaltki põhjusi temale kui meie suuremale kriitikule ja kirjanikule tähelepanu pöörata tänasel tähtpäeval.

Väärtuslikuma osa Tuglase ilukirjanduslikus toodangus moodustavad novellikogud: "Liivakell" I ja II, "Õhtu taevas", "Saatus", "Raskuse vaim", "Hingede rändamine"; romaan "Felix Ormusson." - Need on impressionistlik - fantastilised teosed, mille esimene viljeleja eesti kirjanduses on Friedebert Tuglas. Ta realistlikest novellest iseloomustavamaid on novellid: väljendusviisilt lihtne ja kujunemata "Hunt" ja 1905. aasta meeleolu kajastav "Hingemaa". "Liivakell II" sisaldab juba Tuglase esimesi uusromantilisi katseid. Siin esineb fantastilisi novelle, elamuslaaste ja lüürilisi proosaluuletisi. "Liivakell III" on hinnatavaid lühipaljasid proosas, kus ta avaldab hetkelisi elamusi seotud kõnes, kasutades kindlat värsimõtet, kõne- ja lause-

kujundeid. Kunstilisel küpseise ajajärk algab 1907. aastast. Ilmub ta impressiionistlikke ja sümbelistlikke novelle. Novellikoguga „Saatus“ on kirjanik siirdunud sümbelistliku mütooloogia valdkonda.

Eesti kirjanduses omapärase teos stiililt ja sisult on Tuglase traktaatromaan „Felix Ormussen.“ Eriti tähtsal kohal selles teoses on looduskirjelused, tervikuna moodustab romaan kujandivikaste ja värvikauniste meeletu-ning looduspilte: loogu, mida võib korduvalt nautida.

Üldiselt Tuglase ilukirjanduslikku teodangut iseolemustades näeme, et Tuglase fantaasiamaailma iseolemustavaks jooneks on selle selgus ja nägelikkus, mis annab kõige ebaharilikumale miljööle või situatsioonile usutavuse ja poeetilise sisenduse. Tuglase loomingut väärtustab peamiselt stiil. Lause- ja kõnekujundite tagajärjerikas kasutamine annab ta stiilile piduliku poeetilise ilme.

Tuglas on teotsenud kriidikuna haruldase viljakusega. Ta esimene esse „Eduard Wilde ja Ernst Peterson“ äratas laialdast tähelepanu. Tuglasel on ilmunud veel esseistlikud raamatud: „S. Tammsaare,“ „M. Metsenurk“ jne.

Mõistis

V.K.

Tuleb tunda inimese elulugu, sotsiaalsed päritolu, miljööd ja kasvatust, et mõista ta hilisemat toodangut kirjanduspöällul. Eks lugemine seisa ju mõistmises? Kahtlemata! Ei anna meile midagi mõistmiseks ainult trüki-
 musta järele lõhnav tähtede kombinatsioon, mis on rühmitatud sõnadeks. Me tajume neid, ilma et meil oleks vaja erilist mõistmist. Kivilahmakas, mis kannab taiduri sõrmejälgi, ei ole veel täiuslik, aga tal on eeldusi meistri käes selleks saada. Sõnataiduril ei piisa ainult sõnade reastamisest, olgugi et meie neid tajume. Täiuslikumaks teeb teose see, millised sõnad on valitud ja kuidas nad on reastatud. See on oskus, mis eeldab vilgast mõistust ja tundlikku südant.

Kuid kõigepealt taidur on inimene oma imelikkude kannatuste ja rõõmudega. Inimene, alludes sõnastama-

ta seadusile, nagu iga teinegi. Ainult inimene nagu igaüks, erinevades päritolult, miljöölt ja kasvatuselt kõik need määravad, kuidas keegi tähistab sõnad ja sõnastab laused. Inimene, kelle elulugu on aeglaselt voolav ja kelle hingese ei pekitse jõulist tuld, ei evi sõnadeski erilisi tundeühanguid, mis lökendamist ja teisel jälle kustuksid, vaid te sõnade vool on enamvähem rahulik ja aeglane.

Juhani Aho elu on võrdlemisi rahulik, välja arvatud ainult noorpõlves lökkunud tundeühanguid. Kuid need "noorpõlve rumalused" ei olnud mingisugused rebellioonid maksvate tõekspidamiste vastu, vaid ainult noore generatsiooni tagantüleslöömine vanema põlve südamelurvastuseks noorpõlve tänutundeühangu ja kõlblise languse üle. Eks ole inimesi, kes alati soovivad tänutunnet ning leiavad enda ülesande olevat seis- ta kõlbluse alussammastena.

J. Aho paremad teosed - "Laastud" - on, nagu au- tori elu, ainult väikeste tõusude ja langustega, säi- litades alati enamvähem rahuliku vaatleja meeleolu. Need väikesed jutukesed suuremalt osalt on mälestu- sed, millest ajahammas on lihvinud väljaulatuvad kan-

dilised osad - muutes mälestuskristalli ümmarguseks. Eks geomeetristest vormidestki näi ümmargune kõige täiuslikumana? Need mõtisklused ja välisnähete registreerimised on kirjutatud kujukalt, elava hingeõhuga, kaugel igasugusest ebareaalsest.

"Kui mahl on puus kõige magusam, kui neste kase soontes voolab nagu viin ja kui leht kõige värskemalt lõhnab - siis raiutakse sõrrumets..."

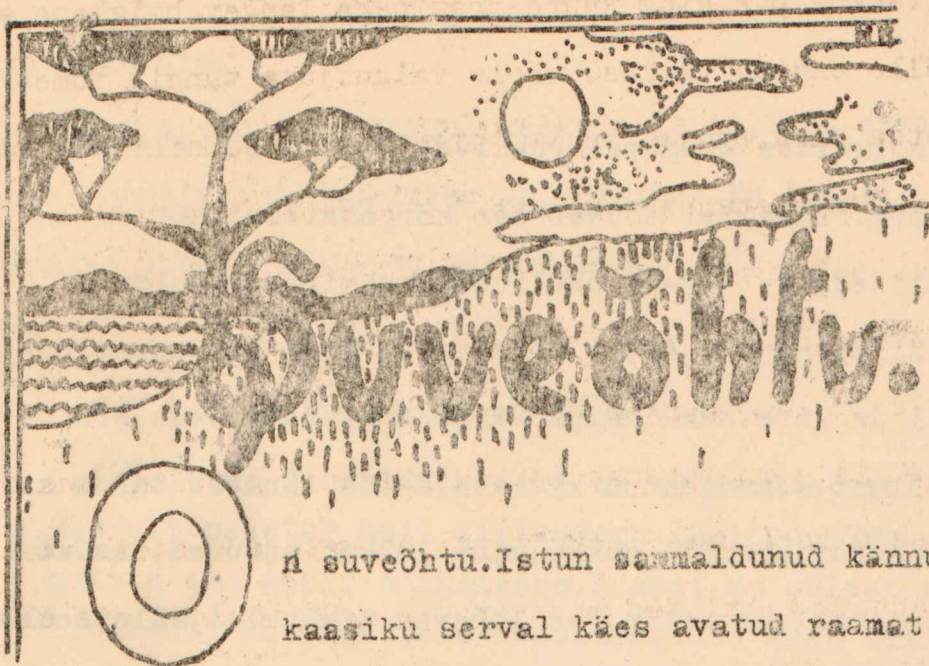
Kütis! Ah! See on hävitamine, looduse hävitamine! Ei! See on siiski uue elu algus. Vana hävitatakse, et anda ruumi uuele elule. Paremale? Inimene taotleb kasulikumat... Majesteetlikud metsad sirutavad oma võimsamaid tippe üles avaruse poole. Kas selleks, et langeda selle ohvraks, kes mõõdab kõike kasulikkuse mõõdupuuga? "Ei," vastab noorasunik, "mina pean hoolitsema oma perekonna toidu ja peavarju eest." -

Näha langevaid hiiglasi, see on eriline elamus, mida on raske sõnadesse valada, seda peab ise läbi elama. Sae vingu-

mine, vankuv puu ning suure praginaga langev hiiglane -
ja jälle endine vaikus... Hele valgusjuga tungib tume-
da metsa alla. Langev puu - valgendav känd. Inimesse asub
ääretu tühjusetunne - kahetsus - kurgus nagu pigistaks
midagi. Meelsasti viskuks rohule - nutaks. See on siiski
hävitamine! Kuid saad vihisevad edasi, langeb puu puu kof-
vale. Vaigu lõhn tungib ninna.

Sügis - mustav maa. Asunik külvab pigimüsta maasse
kollaseid teri ühes lootuste ja ootustega. Kevadel vaatab
noor asunik mahelades mühavat vilja. On tõusnud uus elu.
Inimlikest lõbutunnetest on kõige tugevam loov, uutehitav.
Loomingu rõõmus peitub meie kultuursaavutuste edu, see
peab maha kikkuma võltsi...

Vanult varemeilt kerkib uus elu ↓

O n suveõhtu. Istun sammaldunud kännul kaasiku serval käes avatud raamat ja mõtisklen. Ümbrus on kaunis vaikne, päike on loojenemas. Mu ees kasvab valgetohise koorega kask. Ta oksad on õrnad, iga väiksemgi tuulepuhang paneb nad tasa liikuma ja sahisema. See on leinakask, seepärast on ta oksad nii nukralt maa poole. Kase lehed lõhnavad, silmitsen neid; kõik on rohelised, välja arvatud mõni helkellane-läheneva sügise tunnus. Ta oksis sirisab rõõmsasti väike hall linnuke, eemalt vastab talle teine linnuke. Kuid siis näen hallikirjalist, kõveranokalist kulli lähenevat. Laul vaikib ja ehmunud lind pageb kiirasti pesa poole.

Päike on loojunud. Vaid paar kahvatut kiirt langeb rehule, tõmmates sinna pikki heledaid võtte. Varsti kaevad needki.

Näen, kuidas kaugemal rukkiväljal tõuseb helehall udu-
viirg. Pikkamisi tõuseb see kõrgemale, nihkub aeglaselt
edasi. Rukkis häälitseb rukkirääk. Kuulien tead-
sääli mitmendat öhtut, ikka on ta hääli ühesugune ma-
dal ja kare. Rukkivälja ääres on tänav; teda erald-
põllust sarnaldunud kiviseed. Mööda tänavat läheb kar-
jane karjaga. Iga sammu, mida lehmad astuvad, saadab
karjakellade helin. Nad lähevad pikkamisi, mäletsedes,
väsinud karjane koeraga järel. Läbi vaikse öhtu kuu-
len ema häält. Koer haugatab rõõmsalt ja hüppab ema
najale, kes karja väravas vastu võtab.

Kaasikus on vaikinud linnuhääled. Ainult mõned
rohutirtsud siristavad rohus. Mu kõrval kasvab kari-
kakraid, helevalgete õielehtede ja kollaste südame-
tega. Karikakrad on mu lemmikud. Kui olin väike, siis
armastasin lamada keset karikakraid ja kuulatella, et
need on kõrged puud ja et ise olen vaid tilluke pu-
tukas nende all. Liblikad, kes laskusid õitele, olid
siis hiiglalinnud. Nüüd, kus olen suur, on ikkagi kar-
kakrad jäänud mu lemmikuiks.

Ärkan mõtiskelust, kui üks rohutirts siristab

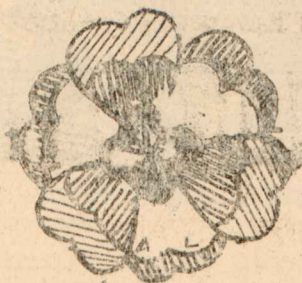
karikakra öie.

Tasa sosistab suvetuul kaskede lehis. Tasa siris-
tavad rohutirtsud. Rukkirääk on vaikinud. Mu isatalu on
peidetud uttu. Kõikjal on suveöö rahu.

(Belmise lehekülje järg)

vaigselt mu kõrval. Uduviirg on tõusnud kõrgele.
Vaevalt paistab hall kirikutorn läbi udu. Pea
mattub aga seegi udukatesse. Raamat mu sülest on
libisenud kastemärjale rohule, mattes enda alla

(Lõpp ülal.)

Kolme ema kuju.

Aastad veerevad lõputult ajamerre. Hetk hetke kõr-
vale nad paigutavad nagu lehed tohutusse raamatusse.
Igal leheküljel seisab midagi eripärast, isikuomast. Iga
lehekülg kirjutatakse uute vahenditega; armastusega,
vihkamisega, rõõmu ja kurbusega, kangelasteoga.

Kui palju on tühje, alpe, õõnsaid ja edevaid ridu
Kui palju on valu, heitlusi ja kannatusi hüvede nimel,
mis sõrme puutal varisevad tolmuks. Ja siin-seal ridade
vahel on nagu ära eksinud tilluke terake sellest aia-
sast, mis olemise poolt meile ette seatud ihaidamiseks.
Miks on neid teri nii vähe? Kas ei oska meie otsida?

Räägitakse kangelasist ja kangelastegudest! Austa-
takse sõjakangelasi — nende auks korraldatakse parade,
püstitatakse mälestussambaid. Kuivõrd on nad siis kange-
lased? Vaatame Maailmasõda: neliteist miljonit langenud!
Noort, parimat, tugevaimat inimest ja veel kari sante, in-
valiide! Ja mille eest nii kallist hinda?

Hakrab nagu millegi pärast häbi. Kas seepärast, et elad meie kultuuri kõrgel aastasajal? Või et nimetad end inimeseks?

Ei! - Sõjakangelased on vaid siis kangelased, kui sõda on vältimatu, kui oleme sunnitud oma isamaad kaitsma, oma kodu, vastasel korral saaks see vaenlase tallimaaks.

Aga kust peeme veel kangelasi otsima? - Meie kodudest!

Vaadakem emasid, siis näeme, et kangelaseks saab ilma sõjata, ilma elupäästmiseta uppumissurnast. Saab ehk suurimaks kangelaseks, ent ühtlasi kangelaseks, kes on kõige vähem tunnustust leidnud.

Nii raske on nende naiste põli; asugu nad siis Vaeste-patuste alevis, Vargamäe rabadetaguses metsanurgas või linna rõeskes üüritoas, et nad unustavad peagi oma neiuõlve laulusuu - kui ei viidki selle - ja et nende lastele jääb eluotsani mulje, nagu ei röömustaks nende emad kunagi.

Vargamäe naiste elu jälgides tundub, et nad, nagu kähbused mägede alla, mattuvad lõputa murede koorma alla. Krööda sbitud pisersilmad ja Mari plekiliseks peksitud pihad kisendavad taeva poole kogu koormatud nais-

soo hädade nimel, vastust ja tunnustust saamata.

Krõõt.asudes noorukese ja õrna naisena karmileo-
mulise mehe kõrvale elama sootallu, saab oma kolmeküm-
ne eluaasta kestel põhjalikult maitsta elu mõrudust ja
raskust. Saab nutta heinamaal vikatilõe ja rehavarre na-
jal, nutta isegi sügilaunas, kus teda nägemas sulane ja
tüdruk. Üks aga ei näe midagi oma igaveses töörihkimises
- mees Andres. See laseb teda tõsta toobreid ja vinnata
sügavast kaevust vett, mis teda ennastki paneb niudeid
pingutama. Nii kaob enneaegu noorus ja jõud. Andres elu
kolmandale lapsele - oodatud kohapärijale, tuleb Krõõ-
dale viimne tund. "Ei ma siit enam tõuse," ütleb ta, ja
nõrgas naeratuses paoneb suu - sündis ju kohapärija.
Kas polnud see naerataja kangeline ?!

Alles pärast naise surma taipab Andres, et ta pol-
nud, rääkimata naise hingest, isegi ta sihvakamat kasvu
ja peenemat konti arvesse võtnud. Ja ometi oskas ta se-
da teha iga hobusekronuga, kelle ostis koormaveeks. Igal
lehmamullikal oli ta jõudu arvesse võtnud, oma naisel
aga mitte.

Krõõda asemele astub tugevakondiline Mari. Pa-
neb oma lapse ühe, võõra lapse teise rinna otsa ja
kasvatab mõlemad võrdse armastusega üles. Krõõda
lapsed on oma võõrasemasse kiindunud nagu oma pä-
risemasse, peijates karmi isa, paluvad: "Ema, ää isale
üttele!" Ja ema on ustav kõiges. Kui nõnda kaugete läh-
heb, kaitseb ta võõra naise last oma enese kehaga,
sest isa meeletu äkkviha ei tunne piire. Seepärast
hoiavad lapsed tema poole ja see on tema ainuke ta-
su ja rõõm.

Rõõmutuim emadest on Ellu Romeldi ema ("Andekast
parasiidist"), sest ta lapsel puudub lähedustunne te-
male, tal ei tule mõttessegi, et ema on inimene, ta on
talle vaid ema, kellel teatud kohustused tema, Ellu,
oma lapse vastu. Kes rahuldab ta tarbed söögi ja joo-
gi järele, kui ta oli väike, sõnaga --olevus, kelle poo-
le võis pöörduda puuduse korral. Nii kasvab Ellu vae-
ses perekonnas rikka lapse muretuse ja elutundmatusega.
Ta ei märka ema piinatud pilku, kui ta tuleb tagasi mõ-
nelt laenukäigult, sest napp kuupalk vajab lisa. Ema-
armastus kärsib kõik töö, vaeva, kõik alanduseä, et vaid
tütrel poleks puudust millestki. Ta orjab hommikust

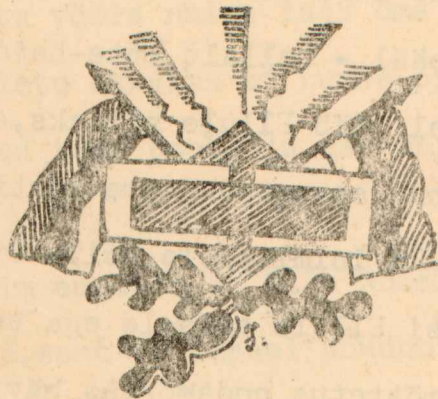
Shtuni, päevaotsa jalul, nähes tütres oma täitumatute soovsihtide saavutajat.

Aga tütar? Pääsenud ülikooli, ta elab tühjalt oma-
otte elu selle tööliste ja kujuteldud kannatustega,
õpiskleb, lamaskleb sasipäi sängis, ja filosofoerib, nõ-
nitades elu ja kogu maailma, puurib eneses ja piinab
end alatiste valu- ja surmamõtetega. Kuni sellest une-
elust teda äratab kord ema surm. Viimast korda lebab
ema käsi tütre pääl - hellalt, ette-heideteta. Kogu edas-
pidise elu kestel jääb Ellule piinaks, et see kadunud
emaarmastus polnud saavutanud oma sihti - see oli ku-
lutatud tänamatule inimlapsele, kelle viril elu ei
pakkunud rõõmu ei Ellule enesele ega teistele ja vii-
maks mõttetult mõttetus endamõrvas hävib.

Need on meie emad - kangelaslikum osa meie rah-
vast. Ainult ajaloo lehekülgedel ei kirjuta keegi nende
kangelastegudest. Nemaš sageli ei saa nende eest
mingisugust moraalset ega materiaalist tasu.

Elu on türiku, ja ometi meie emad jõuavad korda
saata nii palju kangelastegusid, ainult meie, laste
aeg on nii kassin, meil pole sugugi aega tasuda seda
neile. Peaksime püüdma teha seda ruttu, sest muidu või-
me kogeda, et see hiljaks on jäänud.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR